Fed'kovych, I͡Uriĭ
I͡Ak kozam rohy
vypravli͡ai͡ut'

ЮРІЙ ФЕДЬКОВИЧ

ЯК КОЗАМ РОГИ ВИПРАВЛЯЮТЬ

ФРАШКА В 1 ВІДСЛОНІ,
ВІЛЬНО ЗА ШЕКСПІРОВОЮ ДРАМОЮ:
„ЯК ПУРЯВИХ УГОВКУЮТЬ“

КИЇВ—ЛЯЙПЦІҐ
УКРАЇНСЬКА НАКЛАДНЯ

КОЛОМИЯ
ГАЛИЦЬКА НАКЛАДНЯ

WINNIPEG MAN.
UKRAINIAN PUBLISHING

ОСОБИ:

КАТРЯ, ОЛЕНА, СЕНЯ — дівчата з Заставни.
ТОДІР ЛИХОВОЛЯ, їх отець.
ІВАН, СТЕФАН — парубки з Заставної.

з Дорошівців:
ВАСИЛЬ НЕДОБРЮК, парубок
ДМИТРО, ВЕКЛА — його старина
ГРИЦЬ, його слуга
ДРУЖБА
ПРОСАТАРЬ

Весільні гості, бояри, музики.

Дія ведеться то в Тодоровій, то в Дмитровій хаті, то на базарі в Заставні.

Друковано у друкарні К. Ґ. РЕДЕРА, тов. з обм. порукою в ЛЯЙПЦІҐУ.

I. СХІД.

Базар у Заставні. Серед базаря стоїть Василь.

Василь (співає):

Най ся ж снить, хто си[1]) хоче,
Я тим голов не клопочу,
Тай не буду клопотати,
Бо ми[1]) воля не до-ката.

Дівка, як в вітця дівує,
То ніхто її не чує;
Така тиха та благая,
Що казав бись:[2]) вона з раю.

Та як рубом голов вкриє,
То казав бись,[2]) що їх три є;
Три чортики, ще й з лабами:
О, нераз ночуй за брамов![3])

Бо як стане тя[1]) лоточить,
То вивалиш тільки очі,
А як швидко де не бризнеш,
То й тусанів гарних лизнеш!

Хиба я оце не правду кажу, чи що? — О, я о-перед такого великого панства бріхні торанити не буду, бо на другий раз сюди й

[1]) Си = собі, ми = мені, тя = тебе [2]) казав би ти [3]) брамою — усе це наріччеві форми

зазирнути б не прийшли, не то-що! — Дівка, доки не віддана, то сховає собі пазурики, неначе та кіточка; присягав бись, що там тобі й одної пазуриночки немає! Та по весіллю . . . Ох, тобі лишенько! . . . Покаже їх тілько, що лиш очі вивалиш, як баньки. Та я про себе не боюсь, щоб я їх борзо не поперетинав, бо мого батька не даром люде Недобрюком назвали, а син в батька вдався, та ще й як! За теє ж не хоче за мене в Добринівцях й найпуща дівка піти, бо боїться. А я назбитки сюди в Заставну пішов, ніби то на обзорини, може б хоть тут яке диво запопасти, бодай, з одним оком. А про пазурики, як казав, мені не страшно, бо вмію гарно обтинати. А цить же: хтось іде? — Три дівці — А які гарні та убрані! — Мабуть, не бідолахів дочки? Гм . . .

(Катря, Олена й Сеня надходять)

Василь.

День-добрий вам, молоді дівчата!

Катря.

Молоді, чи не молоді, а тобі, смаркачу, засі нам день-добрий казати; бо ми з тобою на пиві не були, та ні в твого смутчого батька на храму, чорт його знає, хто він. А коли не знаєш, як таким цапам, як ти, у Заставні роги виправляють, то зараз видітимеш! Дурню один! Пройдисвіт! Дражни псів! (минають)

Василь.

Ґречне ваше слово, панночко! Привіт у Заставні незгірший, нізщо й казати; та за те мені вподобалась, що хоть свої пазурики не ховає, але по правді показує. Та діськи; мені вподобалась без жарту! Ті преанахтемські пазурики набік — дівка як вирмінка! (лоскає язиком.) Та що б то за слава та за диво було, коли б я такій кралі пазурики пообтинав, а то з коріннєм? — Сміха на всю губу! Сватаю, їй Богу, сватаю! — Та відки ж я довідаюсь, чия вона? — От, слава Богу, онде йдуть Іван та Стефан, давні мої знайомі; вони і знатимуть, чия тото така гординя неприближуща. — Ходіть, ходіть, братчики! (Іван і Стефан надходять)

Іван.

І слихом слихати і видом видати! Прецінь хоть раз давний наш побратимко у нашу Заставну заблудив? Ми вже думали, що, в війську бувши, нас зо шумом позабував? Як нам ся маєш? Як живеш? Чого так гориш, неначе кропивою обжарений?

Василь.

Чорт йому! Такі то в нас дівки пекучі, що то й кропиви не треба, не то-що! Дала мені гарний добрий-день, нізщо й казати! О, тота там, у середині, що очі в неї світять неначе дорогий камінь, чи що. Та коби хоть не така

гарна та убрана! А то чоловіка аж скоборче, дивлячись! Як сю не візьму, то й женитись не буду — от-що!

Стефан.

Вовк шерсть тратить, а натуру не тратить; який був давно палкий та прудкий, такий і тепер; і в війську нічого з ним не порадили. А гарна б то парка була, ніщо, й казати! Вона б до тижня по шлюбові ходила з обломленими руками; а ти з розваленою головою, та видряпаними очима. Ха, ха, ха! Та коли лиш тебе кортить, то й сьогодні висватаєш, а старий тобі до гарця червоних, віна, ще й ноги цілував би, не то-що; бо в нашому селі нема таких дурнів, щоб їх кортіло, за мамону собі чорта на голову брати. Ти думаєш, що я отсе жартую? Старий при людях казав, що хто б йому біду з хати взяв, тому від разу дає шість тисяч червоних, а худоби, скілько сам хотітиме.

Василь.

Я сватаю! Їй-Богу сватаю, — дійся Божа воля!

Іван.

Коли так, то будемо собі шваґрами, всі три, як тут стоїмо. Бо я люблю Олену, а Стефан Сеню. Старий би з радої душі їх за нас дав, але каже, що доки гризі з хати не збудеться, то й одної з молодших не віддасть. Отаке-

то, товаришу! — Та я се жартую, братчику, бо й хто би доброму чоловікови радив таку язю собі на шию силяти? Не аби побратимові, але навіть і тій ні, що в корчі сипить: бо ти не знаєш, брате, що то за язя та що то за гадюка!

Василь.

Руку сюди, братчики, — ми до двох неділь шваґрами! Коли я козі роги не виправлю, то можете мене в горботку убрати та до жидівської дитини в мамки дати. А тепер собі ще якої заспіваймо та гайда у старости! (Співають):

Кому дасть Бог в світі долю,
То не жаль 'му[1]) стратить волю:
Волю стратить, доля буде,
Так чинили здавна люде.

А хоть жінка і полає,
То чоловік розум має;
Має розум, має руки —
І ще дещо до науки! —

Бо то часом в часі слово
Уговкає чорта злого,
Та би жінку не вмирило?
То би було з-дивен-диво!

Бо ті жінки не такії,
Як їх пишуть люде злії,

---

[1]) йому (скор. форма)

Як лиш дурнів за ніс водять,
І лиш джусом верховодять.

Та хто їм ся вкаже паном,
Тому в свій час і сніданнє,
І обідець, і вечеря,
І порада люба щира.

(Ідуть)

II. СХІД.

Кімната в Тодоровій хаті. Олена й Сеня входять зі шиттями й сідають біля вікон.

Олена.

Ти не виділа вчора Йвана?

Сеня.

Виділа на базарі; стояв зі Стефаном та з тим Дорошівським парубком, що про його славлять, що дуже лихий. О, того коби то нашій Катрі, той би їй борзо роги виправив, не бійсь! Та ту, мабуть, і чорт із рогами не взяв би, не тощо! А ми обі на віки нещасливі; бо батько присягався, що нас доти не віддасть, доки тої гризі з хати не збудеться. — Ох, мені лишенько! . . . Пропали й ми дві, пропав і мій Стефан, пропав і твій Іван! . . . Всі ми пропали, а через кого? Через одну змию! . . .

Олена.

Не журись, сестричко, може, ще Бог змилується. Батько наш добрий; не схоче чотирі душі через одну язю тратити. А, може, най-

деться ще такий божевільний, що біду візьме; бо батько казали, що віна обіцяли, аби лиш хто такий відважний найшовся, з бідою свій вік коротати, та свою голову товкти. А я буду батька просити, щоб і моє віно до Катриного доложили; може б хто борше злакомивсь. Мій Іван у батька віна не бажає, лиш мене одну. Мій сизокрилий! . . . Тай про віщо би йому те віно і здалося, такого великого багача одинчукові? . . .

Сеня.

Хиба мій Стефан так не каже? «Пане Тодоре,» — каже иноді до батька — «коли хочете, то я вам з моєї кишені даю зараз тисячу червоних, лиш не топіть нас двоє, не закопуйте нашу долю молоденьку, — гріх вам буде! Бо де ж це є,» каже, «правда, в світі, аби через одну казюку, через одну вогняницю двоїм молодим вік занапастити?» Та що з того, коли батько як що собі в голов уклепають, то хоть би й сам Бог радив, то не поможеш! Тілько того, що година наша бідна та нещаслива! . . . Та пазьмо сестричко, бо мені здається, що вже йде наш кат, наше горе пекуче! Так, вона! (Катря входить)

Катря.

А що? — Вишили по ручникові? — Та ви отсе нічого й не вишили; ви сякі-такі леда-

щиці, гаволовиці! — За те ж вам оце! Таоце! Та ще оце! (Олена й Сеня втікають, кричучи). Я вас учитиму, як по цілій днині теленіти та гави ловити, а нічого не робити! Преанахтемські чортові дочки! Та ж ви від мене більше кулаччя та кочержаників ззісте, як у вашого батька хліба, що вас таких ледащиць вигодував, чорт зна', на що й кому? Але доки ще мене стане, то не мете ви мені гави ловити та про друків небилиці плести; не бійтесь, не хоче батько, то я вас учитиму! — сякі-такі!...

(Тодір, що досі нишком у дверях стояв, вступає)

Тодір.

Що знов за примхи, Катре? Чи ти вже не гадаєш, твою злість хоть одробиночку вгамувати? Чи ти хочеш твою долю на-віки закопати, а мене без часу у гріб трутити? Ох, дочко, дочко! Схаменися, доки ще час, аби відтак не за пізно було. Коли Бога не боїш- за що ж то Ти мене так побив та покарав, Господи милосерний! . . .

Катря.

Чорт хиба вас мордує та карає; а я про ваші ханьки рук не загну, та не ждатиму, аби мені хтось на голові кілля тесав — то знайте! А коли ще ліпше хочете знати, то вам

скажу, що засі кождому мною верховодити, хоть би й вам самим! От що! — Я вже не опелінок! А коли ваші донечки так розпустили, що нічого б не робили, лиш цілу днину в вікні сиділи та за друками гави ловили, — то вирядьте ж їх за ними; а як я котрого друка уздрю, що буде сюди швендятися, то голову йому провалю й донечкам вашим очі випарю окропом — висіли б їм ще сьогоднішньоі днини! (Йде)

Тодір.

Або ж це не кара Божа та не суд Господний упав на мене нещасливого? . . . Та коби я хоть знав, у кого біда вдалася, така непевна, як гадюка? — Хиба ж у чорта самого; бо люде приповідають, що він — щез би — полуденником перекидається та малі діти в полуднішню пору, коли люде при роботі лишуть саму дитину в хаті або в полі, підмінює. Отаке підмінчя й це мусить бути; бо мати покійна добра була, як та голубка, що мене такого нещасливого на тім світочку лишила! — Нічого не приходиться робити, як усе лишити, а самому йти, куди очі видять та ноги несуть! . . . Хиба ж би я був це давно вже не зробив? . . . Так мені жаль тих двох, що без моєї голови мусіли б у найми йти або від бідисвіта ловити, так як я. Та ще ж одно спробую: розголошу в цілому повіті, що хто її

візьме, тому сей час даю ввесь мій маєток, навіть віно Оленине та Сенине, лиш аби нужди спекатись. Тим двом найдуться люде й без віна, бо добрі та любі, як день любий; лиш ту одну біду, ні мені продати, ні мені проміняти! — О, Матінко Христова! . . . (чути сторожа) Хто там іде?

(Іван, Стефан і Васить увіходять)

Іван.

День вам добрий, батьку Тодоре! Чого такі смутні та недовольні, бадечку? Зза годі, їй Богу, зза годі! — Та коли ваша ласка буде, то відтепер за вас отсей наш побратим воюватиме. Ми і прийшли, щоби много не короводитись, з отсим гідним леґінем, а нашим давним товаришем, на вашу Катрю в старости. Що вона собі лихенька, то ми йому вже казали. Та йому це ще й радше; лиш тілько хоче, аби ви за мене дали Олену, а за Стефана Сеню, — тай за дві неділі весілля!

Василь.

Те так і є, батьку, як мій побратим каже; бо Катря мені вподобалась, а за решту моя жура. Одно лиш то собі вперед виговорю, аби мені від вас ніякої перепони ані в якім-небудь ділі не було, що небудь би я робив, бо й я собі примхуватий вдався, а, може, ще й вашу Катрусю перестиг, коби здорова була! — За цим прошу вашу відповідь, батьку Тодоре!

Тодір.

Катре! (Катря входить.) Я отсе тебе заручаю з цим парубком: — хочеш іти за нього, добре, а ні — то ти не моя дочка, а я не твій батько, й від цеї години щоб ти мені й на моєму задвіррю не находилась! Я дотепер суферяв усьому, як рахманин, а відтепер не буду. Не послухаєш моїх речей, дочко, то проклята єси від мене на афтемні дні! — Ходім тепер, леґіні, у сад дещо порадитись, а ці голуб'ята нехай собі пізнаються . . .

Стефан.

Любої розмови!

(Тодір, Іван і Стефан ідуть)

Василь.

Тай так, Катрусечко-серденько; коли Бог поможе, то ми собі за дві неділі і в парці? А парка то буде, парка! . . . І чорти в пеклі завидуватимуть, не то що; бо й я собі стільки примхуватенький вдався, що моя Катрусечка дорога. — А це до доброї долі та до милого тривку конечне так і треба, аби обоє одної гадки були; бо що з того, що він буде сякий, а вона така, або вона сяка, а він такий? На таке триваннє хиба жидівські харки метати! — Та то долечка щаслива, коли він собі гострий, а вона собі ще гостріща; він палкий, а вона

ще палкіща; він пруткий, а вона ще пруткіща. О, такий то тривок благослови, Боже! — А не дай знов, Боже, аби мені була дісталась дівчина тиха, млава, покірлива! Я б години з нею не жив! — Гостро, прутко, палко! — То й є; хиба ж не так, Катрусечко-серденько? Я читаю з личка твого пишного, що неначе индик почервоніло; з очей твоїх ясних, що неначе в когута палають; з грудей твоїх лебединих, що неначе міх циганський ходять; з губок твоїх цукрових, що неначе варениці віддулись, — що й ти тої самої гадки що й я! Хиба ж ні, Катрусю? . . .

Катря (б'є)

А щоб таки відразу знав, якої я гадки, — то тобі оце! та оце! та ще оце! Ти пранахтемський сину!

Василь.

А щоб і ти відразу знала, що я играшки зроду люблю, (бє) то тобі оце! та оце! — та ще й оце, Катрусечко-серце! Таких играшок у нас в Дорошівцях і сто раз на днину граються. Добре, що я знаю, що ти їх любиш; я перший їх завсіди зачинатиму; а звуться вони у нас «коточі піжмурки». — Такої любої розривки, мабуть, і в цілому світі немає, не то що!

Катря.

Коточі піжмурки? Ти коточий придатку! Ти опришку, убійнику! Ти — ти —

Василь.

Браво, Катре! Браво, лебідочко! Браво, голубочко, синєгорличко! Коточі придатки і що там ще, усі дівачата, що хоть половинку, хоть третинку тої відваги, тої гострої крови, тої прутченької мови не мають, що моя Катрусечка розумна, моя Катрусечка цікава, моя Катрусечка палка, моя Катрусечка игролюбива, моя Катрусечка чортополошена; бо від неї б усі чорти втікали, окрім мене одного, що з радощів би зараз і крізь ту стелю скочив, за те, що таку парку собі запопав, як само серденько його бажало! — О, не було й не буде такого милого тріваня на цілому цьому світі, як буде тобі зо мною й мені з тобою, Катрусечко моя пренайлюбіща! — Хиба ж така перла дорога мала впастись такому, якому тільки кужіль прясти та в попелі гратись? Мені! Мені одному цей дорогий камінь, Василеві Недобрюкові з Дорошівців! — Аж за дві неділї? . . . Не за дві неділі, а за тиждень шлюб, аби я і знав, що попові кавуш грошей висиплю! — Козир-дівці козир-парубок! — До попа! (Іде)

Катря (плачучи).

Ох, та з котрого ж то шпиталю божевіль-

ного мій батечко, другий божевільний, такого варята запопав та на мою голов післав, аби мене так оббамбурив, як отсей то мене оббамбурив? Ох, мої плечі, моя спина! А все наче то жартиком, наче то играшкою! Ох, ти доле моя тринещаслива! . . . А що мене найдужче їсть, то те, що за соромом нікому і вповісти не смію, що я така оббамбурена, а то би всі зо сміху повмірали! Годинонько моя чорнесенька! . . . Це мене, мабуть, Господь Бог за мого батечка побив, що я йому так корила! Та кому розбишаці в лаби давати! . . . Ох, моя спина, мої руки! . . . Це я, мабуть, умру з цього? — Та волів би мені Бог смерть дати, ніж би я мала йти за такого чупрундиря! А мушу йти, бо нішо робити . . . В хату мене не прийме й найблизча родина, бо всім у знаки далась . . . Тепер маєш, Катре! . . . Нічого; я за нього піти — піду; та лиш на те, аби від мене другої днини в галайсвіта пішов, не питаючи навіть куди! О! Я ще я! Я ще Катря за себе! . . . Та як він мене ще раз так оббамбурить, не жалуючи, що тоді? . . . Годино ж моя гірка! Чому він там голов свою не вломив, відкіля його преанахтемська чортова мати принесла? Та ще ж будемо виділи . . . (Іде.)

(Іван і Стефан увіходять)

Стефан.

Я б був дав чортові і сто Жидів, лиш аби був нишком при тому був, як ті двоє з собою розмовляли. Такого, мабуть, і у Львові на театрі не показують, не то що? . . . Голуб'ята, тай годі. Та коли він її ще так не приборкає, що його слухатиме, як цуценя, то я не Стефан! — Видітиметься! . . .

(Тодір убігає)

Тодір.

Чудо, хлопці! Чудо!

Іван.

Та так борзо? Таке дай, Боже, чути! Я дива та чуда не одного ще сподіюсь, та щоби вже нині! Але ж яке б це чудо було, батьку Тодоре?

Тодір.

Таке чудо, що Катря свого зарученого не може нахвалитись та навповідатись, який то він розумний, та який то він добрий, та який то він козир-леґінь! Чудо, тай годі! Або це хиба не чудо, що відколи ввійшла в челядну хату, то ще нікого не била, на велику вдивовижу усіх наймитів та наймичок? Лиш то мені дивно, що в-óдно по спині шкрібається, неначе б . . — — Ну, це вже мені сам Господь відкупителя з неба зіслав, не то що! А дівки, як кажу, ваші; про віно вже згода,

а тепер ходім у пивницю, коштуватимемо, котру б то бочку-дві меду та вина на ваші весілля виточити, бо — (всі три співають:)

В цілім світі така мода,
Що в весілля не п'ють воду,
А то з тої лиш причини,
Що є меди, що є вина!

Бо як трунку би не було,
То би люде в руки дули;
Вода робить кров студену,
Глянь на жабу, на зелену!

О, таке би і з нас сталось:
У яри бих[2]) поскакали,
Та й там доти воду пили,
Аж би Німці нас вблупили,

Відтак наше грішне тіло
Всмажили би та й би ззіли,
А водицев[1]) запивали,
То ж то в сало би й убрались!

О, не пийте, браття, воду,
Хоть про ту одну пригоду:
Щоби «кріку» не кричати,
Німців в сало не вбірати! —

(Йдуть)

---

[1]) водицею [2]) стара аорист. форма = у яри б ми поскакали

III. СХІД.

(Світлиця в Недобрюковій хаті. Дмитро й Векла входять. Векла, плачучи)

Дмитро.

Не будь дурна, стара, та не плач! Плач не поможе. Съогодні солом'яний парубок золоту дівку возьме, а ще такий, як наш Василь! Ще не трафив на свою суджену; да як трафить, то й не схаменешся, коли вженивсь? Коби тілько лиш гризжі та жури мав на світі, як те, що Василь наш не вжениться, то би ще прожив яку днину на світі.

Векла.

Тобі так говорити, а я мама! . . . Хиба я на то сина згодувала та його парубоцтва діждалась, аби зза невістки на старости роках не припочити? Да то все ти винен, Дмитре, ніхто, як ти! Бо я тобі ув-одно піла: від'учи та від'учи-ко ти хлопця від тої яростя такої! А тепер довелось, що й найпуща дівка не хоче піти за нього, бо боїться. А хоть після мої смерти і вжениться: хто буде чужу дитину розуму вчити та добру наводити? Ох, пропаде мій синок любий, а то все через твої розпести невчасні! — Ох, Мати Божа! . . .

Дмитро.

А я тобі кажу, стара, що він таку ще собі кралю запопаде, що і в світі такої не

було. Най-ко його лиш трохи. Хиба й я такий не був ззамолоду, пруткий та палкий? А претці ми прожили красний вік зі собою. І діточки згодували, і до людей привели, і маєтку чимало придбали. А й ти зразу боялась за мене йти? Да твій батько, Танаско покойний, царство йому небесне, розумніщий був від тебе: присилував тай от що! А чому присилував? Бо видів, що з мене ґосподар буде. А розумних ще найдеться на світі, бо й Василеві нашому немає догани, чорт його не взяв! Хоть до якої роботи — він перший. А що собі розумний та на всі способи хитрий, того й наш дідич не потрафить, не то що! Да осьде він сам! А який собі веселий! . . .

(Василь увіходить)

Василь.

Добрий-день, батечку! Як днювали? — А ви, ненечко? Знов у плачах? Да щоб ви вже тілько не плакали, то вам скажу, що я вже заручений, а за тиждень весілля.

Векла.

Ох, синку мій! Де? В кого?

Василь.

Не вгадали б поки світа! — У Заставні, у старого Лиховолі доньку!

Дмитро.

Ох, мені лишенько! Да чи ту . . .

Василь.

Ту Катрю злющу, хочете казати? Ту саму! Да в мене вона не буде злюща, того вам ручу, хоть би в ній іще раз тілько дітьків сиділо, кілько сидить. Ми вже сегодне навіть і прібку зробили, і не згірше вдалась! Коби лиш далі так, то вам ручу, що здовж і поперек ніхто такої невістки не мав і не буде мати, як ви матимете, лиш коли мені схочете першого тижня цілу волю дати, не питавши причини, чому я сяк або так роблю. А як тоді чудо не видітимете, то я не ваш син, але жидівська панчоха! Бо Катря ґаздиня на цілу губу, і серце в неї добре, лиш що розвезена та розпещена без міри, а ту ваду ще можна в такої молодої дівчини поправити. Лиш, як кажу, коби ви хотіли мені йти попід лад, та мені в нічім не перечили.

Векла.

Роби, сину, що сам розумієш, ми тобі в нічім перечити не мемо. А коли не зможемо з невісткою вдатись, то ми, старі, переселимось у старі хати, старого віку добувати, а ти що собі вибрав, з тим і житимеш, коби лиш щасливо, Матінко Христова! . . .

Василь.

Коли вона мене не слухатиме, як дитина, а ваші сліди продувати, то я не Василь, але

від жидівської бочки чіп! А тепер іду з Грицьком порадитись, бо мені його у моїм способі чимало треба буде. Насамперед з оцеї світлиці все повиносити що й до разу, аби і стільчика в ній не було, а сама аби така обшарпана та обдерта, як пуста корчма. Грицю!

(Йде)

Дмитро.

А я тобі не казав, стара? То мій син, бачиш? Мій Василько розпещений!

(Йдуть у другий бік)

IV. СХІД.

(Світлиця у Тодоревій хаті. Три столи до троє весіль злагоджені. Цілий поїзд весільний уводить Катрю, Олену й Сеню у світлицю й садовить їх на посад. Музики грають. Обходячи, кождий поїзд окроме, столи, співають:)

Засіяло срібло-злото — довкола,
Ой, клони ся, молоденька, до стола,
Гой, до стола, до покуття — низенько,
Буде тобі тяжко-важко — в серденьку.
Бо як прийде пан молодий з дружбою,
Возьме тебе, молоденьку, з собою.
Возьме тебе, молоденьку, в Божий храм,
Там ти будеш присягати к' образам,
Там ти будеш присягати навіки,
Покотяться дрібні слізки — як ріки!

(Дарування молодих)

Тодір.

Іван та Стефан давно вже ждуть, а Василя ще немає. Що це може бути? Чи він лиш не думає збитки з мене збити, а з мого дому сміх та публіку, та не прийти? А може би це дивниця була? Як тої приповідки: від біди поли рубай та втікай! Так, донечко, так, дитино моя люба! Нехай тепер іде слава з нас обох: з мене за те, що я тебе маленькою в ліс вовкам не заніс, а з тебе за те, що не хотіла слухати моїх речей. Так, донечко, так, синку! — О, чому Господь не змилується та не возьме мене вже до себе! . . . Ліпше би мені в сирій землі гнити, ніж такого сміху діждатись! . . .

Катря.

Чого хотіли, то й маєте! Хиба в вас тілько розуму в вашій старій голові не було, аби знати, що варят свічку не засвітить, а загасить? Тепер зараз мені йдіть та його ще красно просіть, бо, зіправди, ще оце кеп з мене зіб'є! Ох, годино моя нещаслива, чого я діждалась! . . . Чого ще дожидаєте, тату? Та же йдіть, змилуйтесь, а то як стою, так зараз у воду булькну, де найглібше! — Матінко моя, на що ти мене на світ породила таку нещасливу! . . . Коби вже хоть прийшов, то йому і словечка ніколи нічого не скажу, їй-Богу, лиш

най змилується та прийде! . . . Що я тепер буду бідна та нещаслива робити? . . .

(Дружба вбігає)

Дружба.

Не плачте, панночко, їде ваш молодий, да — шанувавши чесні столи та дари Божі — борше на якого божевільного похожий, як на молодого, так гарно прибравсь! Одна нога в чоботі, друга в личанім ходаку; одна гача дублена, а друга сива; на лудині латка на латці, а на голові голомшива шапка, що і, мабуть, у Садаґурі на якімсь-там жидівськім сміттю найшов. Замісць манти якийсь подертий жидівський кафтан, а на руці у восьмеро гарапник, да такий уже, такий, що й чорт би від нього розсівсь! За ним знов їде на ще страшніщій дерлюзі його слуга й, чи дружба, чи яке там диво, да так уже прибраний, що і страхопуд у горосі його би перепудивсь. А що вже ряди їм на конях, ряди! . . . Мотуза не держиться, поводи клочанні, а стремені — гужівки з вербового пруття! — Ось він сам здоров, уже на подвіррю! Видітимете, чи я брешу!

Катря (б'є дружбу)

А за цю бріхню тобі оце! — та оце! — та оце, анахтемський сучий сину, нічого би з тебе не звелось! Вудуде ти один! Циганчуку!

(Василь убігає)

Василь.

Так, Катре! Бравò, Катре! А бий же, Катре! Що вони, преанахтемські харцизяки, тебе обсіли, неначе пси кістку? Це ніби вони мають з моєю Катрусечкою вінчатись, чи я? — А, надвір менї, псярство! А, вон мені від моєї лебідочки золотої! (Б'є всіх гарапником, да так, що найбільше Катрі дістається. Усі врозтіч.) А преч мені від моєї перли дорогої! Не бійсь, серце! Не бійсь, сиза, я тобі нічо' не кажу! — Ви мені до моєї панночки любої? Ходім, сиза, ходім, мила! Аби ще преанахтемського попа в церкві застати! (Тягне Катрю зза стола і тручає тусанами оперед себе.) Я їх понаучую! Не бійсь! (Вибігає. За ним виводять Олену й Сеню з поїздом. Решта гостей лишаються)

Тодір.

Гості мої любі! Гості мої дорогі! Усе вам розповім що й до крихточки, лиш будьте ласкави, сим часом мені з'уважити, а не так мені, як моїй годині нещасливій, бо це так мусіло статись, я вже здогадуюсь, чому навіть! А кому по гарапникові дісталось, най буде ласкав приймити від мене по десять червоних єднанки, або кілько сам хто схоче, лиш най вибачає, бо я цьому й сам не рад, як би й не рад у пекло дістатись. Да що дружба наш так летить?

(Дружба вбігає)

Дружба.

Це би й на комедії ніхто не доказав, що там у церкві заводилось! — З-роден-роду ніхто такого ні чув, ні видів! — Звінчали, як уже там звінчали, а по шлюбі каже благочинний на своє лихо до Василя: «Ну, поцілуйтесь!» Господи! . . . Як ухопить книгу, що там на престільці стояла, як уцідить благочинного по голові, аж у церкві загуло, неначе в бубон! Було нашому благочинному цілованиє! . . . А він як заверещить, неначе божевільний: «Що? (каже) То ти, старче загублений, маєш мене вчити, коли я маю з моєю Катрусечкою цілуватись?» А на це як ухопить свічку, та благочинному до бороди! . . Тілько щастя мають, що у вівтар утекли, а то би були з бороди хиба мило варили! Але потому що аж було? . . . Як вибіжить надвір, як вихопиться на коня! А молоду оперед себе, та в заводи до Дорошівців як чкурне! . . . Що там бояри не просять, не молять, не кланяються! «Та же хоть на годиночку ласкави будьте до тестів?» Але де ж там! . . . «Я (каже) не діля тестів женився, але діля себе, а вам від мене засі, коли ще не хочете вдесятеро тілько гарапників облизати, як облизали! —· Чкурнув як вітер, а та Катря, сердешна, нічого не каже, лиш трясеться як та трепета в лісі, і в вічі

йому глянути не сміє! Да прошу гостей любих на дари вийти, бо вже їдуть молоді!

(Усі виходять)

V. СХІД.

(Світлиця гола та обдерта в Недобрюковій хаті; окрім стола, накритого всілякими стравами, анічогісінько нема. Кілька ніби то боярів, чи дружбів, обідраних та шанталавих, увіходять)

Один дружба.

Тут нам казав себе ждати, тут і ждім та лиш дивімся, що то з цього буде. Таких весіль хиба́ лиш у божевільних шпиталі або у Львові на театрі відгавають, а не в розумних людей на Буковині, та ще й у таких заміжних ґаздів, як оці? Їй Богу, шкода, що немає якого писаря, аби оці всі чудасії начисто списав та в якунебудь ґазету подав, на втіху всім добрим людем письменним! — Їдуть! їй Богу, їдуть! — Тепер уперше оближемо, хлопці, гарапників! Да коби лиш багацько, бо то за кождого обіцяв нам по червоному, а червоні сьогодні не валяються, треба їх закрірвати, хотьби і гарапниками. Тисніться лиш, хлопці, докупи, може б так не боліло! — Да що: за волю Василеву не жаль і в вогонь скочити, не то що гарапників лизнути, бо то побратим — пошукати! Коби лиш не оце

преанахтемське весілля, чорт маттері його з рогами! — Докупи, хлопці!

(Василь пхає Катрю оперед себе і входить)

Василь.

Наперед, рибочко! Сміливо, голубочко! Тут твоя світлиця, тут красуватимешся неначе та повна рожа в городі! — Сідай, лебідочко, бо я ще маю з оцими паничиками поговорити! А ви ж де були, преанахтемської чортової маттери сини, біс батькам вашим у животи, — сідай бо, серденько, сідай, утінко! — що не вийшли проти нас та нас не звеличали та не привітали, як закон велить? — Та бо сідай, зазулько! — За теє ж вам — отце! Та отце! — та . . . (Бє на тлум, усі втікають.) А ви, дрантогузи! Ви, лихолатники! Ви, дідоводи! Ви, песього батька сини! Я вас буду вчити, як моїх приказів слухати! — Сідай же бо, душко, коли тобі кажу! (Катря сідає на землю.) Гопадрали ви! Я вас учитиму! — Може б ти що вечеряла, синєгорличко моя? Осьде — ох, мені лишенько — а оце що мама таке наварила!? — Грицю!

(Гриць убігає, він мече всі миски зі стола в вікна, у котрих і одної шибки немає)

Що мама оце наварила та напекла за кирйню, що ми б від неї до доби вигибли? Хиба мама не знає, що й моя Катрусечка пал-

кої крови, та що нам не можна їсти ні м'яса, ні з набілу, ні з хліба нічого, хиба лиш одну натинку та чирок, а то такий ріденький, аби від одної порошиночки муки до другої була миля? — Запитай-ко ти в мами, чи вона вже забула то кулаччя та ті гарапники, що я вчора їй надавав? Окрім голенького бурякового борщику й то несоленого, аби мені до навесну нічого не варилось! . . . А аж від весни відтак можна подеколи, — да то лиш подеколи — натинки несоленої по трішки! — Чуєш? — Руш! (Гриць іде.) А тепер спатоньки підем, моя сизокрила, бо завтра рано до тестя на пропій! . . . Там то вже набудемось та нагуляємось до-волі та вже до-волі! А я собі аж три гарапники гадаю з собою взяти! . . . Лиш не їсти мені там, душко, нічого в світочку, що б могло тобі на кров зашкодити! Ти вже чула, що? Най другі собі напихаються та нажльоґуються, а ми собі будемо лиш чистенької та холодненької водички! А тепер підемо спати, моя перепілочко! (Тягне Катрю з землі й кочує штовханцями оперед себе. Гриць уходить по хвилі)

Гриць.

Як він її тусанами та голодом насмерть не заморить, то най мене зве, як хто хоче! А що вже їй гарно постелив, то аж мені самому за нею банно! — на борону стара дірява вері-

точка, у зголови кулак: спи, голубко, коли тобі, голодній, хочеться! — Та коби хоть давав спати? — А то в-одно ій торанить про гарячу кров та про якийсь палкий потрюх чи що, та в-óдно ій наказує, аби нічого не їла, бо й те, й те, й те могло б ій зашкодити, одним словом: усе б ій могло зашкодити, лиш хиба одна вода ні. І то, каже, що ще йтиме до Садаґури до доктора та питатиметься, кілько води на днину можна пити, аби кров не бурити. А вона, сердешна, ні пари з уст! Лиш по слізоньці нищечком утирає, тай тільки. Я кажу: диво тай от що! — А там хто?

(Катря вбігає крадьки)

Катря.

Грицьку! Голубочку! Коли в Бога одного віруєш, то внеси що їсти, бо гину! Та ж я від учора й півкрішечки в устах не мала, не то що! Йди, Грицьку! Йди, сизий! Не забуду тобі, поки буду!

Гриць.

Є гусочка печена, коли позволите?

Катря.

Неси, доля би тобі добра! Неси, любий!

Гриць.

А хлібця якого? Чи житнього міського, чи, може, колачика пшеничненького?

Катря.

Що сам міркуєш, братчику, лиш неси вже! Мені аж жовто в очах із голоду! . . .

Гриць.

А, може би, гусочки без колачика? . . .

Катря.

Нехай буде й без колачика, лиш неси вже, соколику! Неси, сизий!

Гриць.

Гм! А може б то завадило на кров? То хиба колачика без гусочки?

Катря.

Ох, ти преанахтемський чортів сину! . . . То не доста вже суферяю твоєму ґазді божевільному таке, що і свому батькові рідному зроду не суферяла, да ще і твоїм кепам буду, ти, жаборізе собачий, нічого би з тебе не вивелось! Руш мені зараз ізперед очей, бо хоть мені з голодів і не до баталії, то ще тобі таких надаю, що й не понесеш, старецької ти суки сину! — Ох, ти святий отче Николаю, у бідах заступниче, межи які божевільники я оце дісталась? . . .

Гриць.

А вам іще ще хотілось гусочки? — Та же від нічого у світочку так кров не буриться, мат

бути, як від тих преанахтемських печених гусок! Та ще й з колачиками.

(Іде)

Катря.

Чи це я ще Катря? . . . Чи це я ще я! . . . Чи це не кара велика Господня на мене впала, аби такі два гарцизники з мене до останнього збитки били? . . . А що мене найдужче гризе, то те, що в-óдно чиниться, що це він лиш зі щирісінької люби для мене розпадається? . . . І голодом морить! . . . І спати не дає! . . . І все лиш про ту преанахтемську гарячу кров торанить! . . . А я до того всього ще й мовчати мушу, як та стіна, бо преанахтемський гарапник із руки йому не злазить! . . . Ох, моя спина, мої плечі! — про тусапи й не згадуючи, бо їх ніхто й не перерахував би! . . . Годинонько моя! . . . Утікала б до батька — так знаю, що мене на дорозі здогонить, а відтак . . . не бійсь, Катре, що гарапник не матиметься в роботі, а то ще як? . . . Тай батько — чи б мене приймив, гадаєте? — Та же вони всі на мене зрадились, як одно вухо, а мені нічого не осталось, як усьому рабдати, та ще до того всього оперед людей свою біду й не вказувати, бо би всі ржали як коні, зо сміху! . . . Хиба ти лиш один мене порятуєш, Николаю, великий чудотворче! . . .

Василь
(що стояв довгий час нишком у дверях)

Так, Катрусечко, так, єдина моя, — гарно так! Лиш до святого отця Николая молись та поклони бий, бо ніхто так, як він, на прутку та гостру кров не помагає, а то відтоді, відколи якогось там анахтемського Арію в морду так гарно уцідив, що сердешному кров і носом і ротом пішла. Я сам думаю йому за то молебень наймити. А тепер, Катрусеночко ти моя, сонце зараз заходитиме, то ж і поїдемо до твойого батечка на пропій!

Катря.

Ох, мені лишенько! . . . заходитиме? Та ж воно тепер от-що сходить?

Василь.

Коли бо я хочу, аби тепер заходило? — А доки не заходитиме, то й до батька не поїдемо! От що!

Катря.

То нехай же собі й заходить здорове, коли тобі лиш угодно! — Ох, мені лишенько! Пан вельможний далі й над сонцем старшуватиме!

Василь.

Не то що над сонцем, але й над самим Богом! Хто там знов? (Старець увіходить) Ох,

дивись, Катрусю-серденько, яка дівчина красна? — Ще, мабуть, лиш ти одна така! . . . Поцілуй же її зараз та привітай мило, бо такої молодости, такої краси, мабуть, і на світі немає.

Катря.

(Цілує й обнімає старця)

Здорова була, дівчино! Це вже і, справді, я такої красної та вродливої панночки не бачила! Чия ти, серденько? Відки Бог провадить? О, щасливі ті родичі, що в їх дворі така ягідка рум'яна красовиться!

Василь.

Чи ти, Катрусечко, лиш не збожеволіла оце? Відки тобі тут у Бога дівчина привиділась, коли оце старесенький дідусь, що над гуобом трясеться? — Ох, це від тої гострої крови, чортяці би була! — Зараз мені перепросити дідуся шановного, що його, сердешного, так і перепудила!

Катря.

Прощайте, дідусю, бо це мені сонце так і сійнуло в вічі, що мені здавалось, що це дівчина, а це дідусь старесенький. Їй-Богу, що то через сонце!

Василь.

Як ти, утінко, брешеш! — А де ж то сонце, коли то зіронька світова?

Катря.

Чи теє то . . . зіронька світова. Мені язик запутавсь.

Василь.

А то все через ту гаспидську прутку кров! Хто видів, аби це зоря світила, коли це сонічко сіяє?

Катря.

Най буде сонце, місяць, зоря, най буде, про-мене, і гарбуз або, що тобі самому вгодно, лиш ходім до батька, бо я тут із голоду зараз гину, про спання та про тусани й не згадуючи!

Василь.

Коли ж бо мені така примха, аби дома лишитись? Такої примхи в мене і сто раз на днину, а нічим її не вилічиш, як великою просьбою! — А то все через ту преанахтемську палку кров!

Катря.

Я прошу, Василю!

Василь.

Ще краще!

Катря.

Василечку, я прошу!

Василь.

Та бо ще краще.

Катря.

Дорогий та любий мій Василечку, я файно прошу!

Василь.

А «пане» ні?

Катря.

Та пане мій дорогий!

Василь.

А в руку поцілувати — ні?

Катря.

І в руку поцілую!

(Цілує)

Чому би я свого ґосподаря в руку не поцілувала?

Василь.

Ти моя жіночка кохана!

(Цілує Катрю гарне)

Тепер до тестя на пропій!

(Василь пхає старцеві таляра, тай ідуть)

Старець.

Коли ці обоє не божевільні та з`якого небудь шпиталю не вирвались та не втекли, то я не старець, але від жидівської цибулі хвіст! — Не багато бракувало, то були б мене на кружку дівкою зробили, тай роби тоді що хоч, хоть по стінах дерись! . . . Ісусе Сине Божий, рятуй нас — від голоду, від повітря, від труса, від води, від вогню, а найпаче від божевільних, отаких, як ці двійко — амінь!

(Іде)

VI. СХІД.

(Світлиця в Тодоровій хаті, до пропою музики зачинають надворі пропійної грати, а пропій уводиться, як звичай, з подвірря у світлицю і, столи обходячи, співає:)

Хміль лугами, хліб ланами — Ладо! ладо!
Будем, браття, пропивали![1])
Воли білі, коні гриві,
І дівчата чорнобриві!
Воли сірі, коні карі,
В молодій у шлюбній парі!
Воли мурґі, коні з Турків,
Хто не вженивсь, того в дурні!
Воли соби, коні ворі,
В нас молода краща зорі!
Воли чалі, коні білі,
Всігди пропій по весіллях!

Тодір.

Весела вам розмова, панове пропійці! А вина та меду як не достачу, то бийте горн без милосердя, а, промене, і всі шиби в вікнах. О . . . стачив би я не тілько меду та вина, коби то я знав, як там моїй сердешній Катрі пропивається! . . . Матбути, п'є те пиво, що собі наварила, я тому не винен.

(Надворі чути два набої)

Що там знов за примха?

(Дружба вбігає)

---

[1]) = будемо пропивати (зах. укр. форма)

Дружба.

Чудо, батьку Тодоре, чудо! Від учора нічо' тут і не діється, як чуда! Їде ваша Катря з Василем, та як їдуть! . . . у препишнім німецькім ридвані, штирма кіньми, а з панства молодих золото аж капає! . . . Да то не велике чудо, бо з кого золоту й капати, як не з такої багацької пари? — Да то чудо, що сидять собі укупці та голубляться, як синігорличок парка. Нічого не діють, як голубляться, та цілуються, та обнімаються! . . . А за ними, у другім ридвані їдуть ваші свати, да такі вже веселі, такі! . . . Неначе закупили села! — Чудо тай годі!

(Надворі чути другі два набої)

А осьде вони сами здорови!

(Василь із Катрею, а Дмитро з Веклою входять)

Василь.

Щастя, здоровля з пропоєм, панство молоді! — А ви, батечку, як собі, дужі? — А ви, братчики? — —

(Василь витається з усіма й сідає собі коло Йвана та Стефана, а Катря коло Олена та Сені. Катря зачинає зараз їсти й їсть, але все поглядаючи, чи Василь не видить,, аж до кінця цього сходу, а Олена й Сеня виходять нишком зза стола і йдуть у поблизьку кімнату)

Славлю Бога, що вас здорово та мирно усіх виджу!

Тодір.

Сідай, сину мій, будь ласкав, а ви з нами, свати наші годні та дорогі! Якого би тото винця вам, любі? Волоського, чи угорського? Я знаю, що свашечка люба отцього солодкого позволять! Ану-ко зо мною свашечко, тай ви, сватку, за здоровля наших молодих! Да лиш боюся, що моя Катря вам невгодна буде так услугувати, як би то я рад, та як би моє серденько бажало! А хоть і не вдасть вам моя дитина яким словом, то змилуйтесь, майте увагу на неї! Вона ще покориться. Як тої приповідки: «з молодого можна зробити й сякого й такого!»

Векла.

А ми вам кажемо, сваточку любий, що ми зроду — ні Василеві ліпшої долі, ні нам ліпшої невістки в Господа Бога не благали, як оце нам Милосерний дарував. І будемо йому тим дужче дякувати, що то все, що про вашу Катрю люде славили, чиста неправда. Бо такої тихої, любої, покірливої, слухняної, прихильної дитини й на світі немає, не то що . . .

Дружба.

(що в-одно Катрі призирається та мимохіть глумиться):

Чудо, кажу вам, чудо!

Василь.

(Що досі з Іваном та Стефаном ув-одно нишком розмовляв):

Ти не віриш, брате? — Заложімся!

Іван.

Я кладу сто червоних!

Стефан.

А я двісті!

Василь.

А я вам кождому удвоє тілько, як утрачу. — Катре!

(Катря тручає всіх, що коло неї сидять, і біжить до Василя)

Дружба.

Чудо! — А я не кажу, що чудо?

Василь.

Та хустка, Катре, що ти нею підвилась, погана. Д' землі з нею, аби я її й на очі не видів!

(Катря так робить)

А тепер ще чобітьми ту хустку погану!

(Катря слухає)

Дружба.

Чудо! — Їй-Богу, чудо!

Іван.

Дружбо!

Дружба.

Я є!

Іван.

Іди, клич мені зараз мою жінку!

Стефан.

Тай мою!

(Дружба йде)

Тодір.

І я вже скажу, що чудо! — А й це що межи вами? Чи лиш не заліжка?

Василь.

Заліжка, батечку, а то така: в кого з нас трьох жінка послухняніща?

(Дружба входить)

Іван і Стефан.

А що?

Дружба.

Не хочуть іти.

Іван і Стефан.

Що кажуть?

Дружба.

Кажуть, що тоді прийдуть, коли їм схочеться, а не тоді, коли вам забагається. От що!

Василь.

Катре! Біжи та прижени мені твої непослушні сестри зараз тут оперед себе! Що то має таке бути?

(Катря біжить)

Дружба.

Чудо! Таке чудо, що і святий Николай такого не вмалює!

Іван.

Це, справді, чудо!

Стефан.

Велике!

Тодір.

Незмірковане!

(Катря уводить Олену й Сеню)

Василь.

Тепер, навчи, Катре, твої сестри ледацї, як вони мають своїх мужів слухати та шанувати!

Іван.

У мене вишанувала з кармана сто червоних.

Стефан.

А в мене двісті!

Сеня.

А ти в-тристо дурень, на таке заложатись.

Олена.

А вашець у-штиристо!

Катря.

А ти за всі, твоєго мужа не слухати! Він один тобі пан! Він один тобі закон! Він тобі й тато, й мама, й брати, сестра, й дружина, бо ти йому одному присягала, а то до гробної дошки. Добре тобі з готового і зварити, і спекти, і зготовити, да хто про те старається? — Не муж? Добре тобі в побитій хаті та у прибраній світлиці гуляти, да хто на неї старається? — Не муж? Добре тобі в коралях та в намистах межи людьми красуватись та чести приймати, да зза кого оце? — Не зза мужа?

А хто гримається дорогами та чужинами, аби тобі всього добра придбати? — Не муж? Або хто тебе від усілякої зневаги, від усілякої пригоди та напасти заступає: не муж? Ноги йому мий та купіль пий твойому добродітелеві, твойому старанникові, твойому заступникові, що про твоє добро день і ніч журиться, без устанку клопочеться, аби тобі лиш добре було та аби твоя голова супокійна! Може ти стараєшся податком, або шарварком, або поголовщиною, або хлібом, або солею? — О! Сліди йому продувай та пером коло нього ходи, аби й пів мінути дорогого його припочивку не збавити! — Жінка без мужа, то солома без колосся!

Василь.

(Мече від себе гарапник)

Браво, Катре, браво, дружино моя люба! Таким мужем і я тобі буду, а ти мені такою жоною, й буде світ нашому милому триванню завидувати! Або хиба є де що кращого у світі, як де розумний муж і розумна жона про взаїмне добро посполу стараються й таким способом своє і своїй сем'ї щастя фундують, котре то щастя є найкраще цього світа, бо благословення Господнє на нім полагає? У цьому життю, у цьому світі є нужди много, жури много, лиха много, де чоловік, обмахуючись та об'їдаючись, сто раз на день крівавим потом

обливаеться: чи ж не мае він хоть у своїм халаші, хоть у своїй сем'ї хоть при своїй дружині того щасливого куточка мати, де би міг, неначе то зело згорене, на росі відволоднути? А з другого боку: чи сміе муж, або чи може він таке сумління мати, аби свою вірну дружину, що про його вигоду щиро стараеться, так занедбувати, як деякі мужі чинять? Хиба жінка вже невільниця вічна, аби муж по цілих ночах коршмами та кат-зна де сидів, а вона світа божого хиба тілько виділа, що в вікно? — а діждавшись, нарешті, чесної своеї голови з похмілля — ще його борбоси вислухáла? — А відтак іще дивуеться, що бідна жінка збісноватіе! ... Як би так із чоловіком хто обходивсь, то не то що би збіснуватів, а таки би зовсім одурів! Навідворотъ знов, як і жіночка лукава придасться, що чоловіка як та ржа залізо доідае, то вчіться від мене, як козам роги виправляють!

(Усї плещуть у долоні)

заслона паде.

ВІД РЕДАКЦІЇ.

Федьковичева фрашка (фарса, водевіль, жарт) «*Як козам роги виправляють*» — появилася друком у львівському місячнику «Правда» в 1872. р. і звідтіля вийшла окремою відбиткою. Написана вона для українського театру в Галичині й носить на собі всі сліди (прикмети й хиби) невибагливого тодішнього репертуару та не надто великого смаку в тодішньої публики (пор. вискази про театр у Львові стор. 17, 27). Відповідно до вимог тодішнього театру Федькович повкладав у «фрашку» (малоумотивовані) співи, які одначе скидаються більш на якісь оперетковi куплєти, ніж на пісні, що подибуються скрізь ув українських п'єсах, почавши від Котляревського. .

Про якенебудь порівняння з безсмертною комедією Шекспіра, із «Приборканою гострухою» (Федькович перекладає по-свойому: «Як пурявих уговкують») не може бути й мови, так Федькович повитісував по-свойому персонажі у своїй перерібці. «Вільна» перерібка вийшла — дуже вільна й досить простакувата, то й не диво, що свого часу викликала велике згіршення між читачами «Правди» на Наддніпрянщині . . .

Та все-таки вона цікава і для манери автора, і для нього самого, й досі можна її, трохи «обговтавши», ставити на аматорських сценах. Ґарна в п'єсі, як усюди в Федьковича, мова (не — у співанках) — та цікава для нього на той час мішанина гуцульського говору з мовою наддніпрянських письменників.

Видання це прилалоджено зі збірного видання Федьковичевих писань (львівського), тільки ж скрізь нарічеві форми позамінювано літературними. У львівському виданню скрізь подибуються такі форми: *з мойов Катрусєчков* [стор. 26], *з таков жонойов* [35], *на земли, на поли, людем* [27], *в очех* [31], *у дверех* [33], *в устіх* [36],

вашему, нашему [26], *виводя, прося, моля* [26], *виходя* [27] і т. д. Зроблено це вмисне, маючи на увазі чнтачів «Загальної Бібліотеки».

Нарешті, подаємо невеличкий слівничок гуцульських і мало вживаних слів, які зустрічаються у «фрашці».

Афтемні дні — навіки, пор. анафтема
Банно — жалко, сумно
борбоси — химери, примхи
борзий, борзо — швидкий. швидко
Варят – божевільний (поль.)
вблупити — облупити (ненагалошене «о» перейшло в «у»)
верета — рядно
вирмінка — Вірменка
відволоднути — відпочити
відтак — опісля, пізніще
вогняниця — що до вогню скаче, злюка
в-одно — безнастанно
ворий — вороний (кінь), швидкий
вповісти — оповісти
Галайсвіта — в г. піти = піти гала світа, світ за очі
гача — штанка
годі — зза 'годі = завчасно, передчасно
голов — голова
гопадрала — нероба (що тільки скаче, нічого не робить)
горботка — шмат довгої матерії, якою оперізуються жінки й носять за спідницю
гризя — що гризеться, злюка
Ґазда, ґаздиня — хазяїн, хазяйка
ґречний — чемний, до речі (к + речі)
Дерлюга — шкапа (все, що обдерте, нікчемне)
джус — тюхтій
діля — для
діськи — дійсно, справді
дрантогуз — пообдираний іззаду (побю, що дрантя летітиме з заду — лайка)
друк — парубок (у грубому розумінню)
дублений — вимочений у дубилі (зварена вільхова кора, в якій мочать сукно)
Єднанка — перепросини, згода
Задвірря — задвірок, подвірря за хатою

залі́жка — заклад
заміжний — багатий
зело — зілля
зрадитися — змовитися
Казюка — що казиться, злюка
кавуш — ківш, скриня (ром.)
кеп — примха
кириня — свинство, понакидуване сміття
корити — дошкулювати
кочержаник — штовханець кочергою
кружка — коло; на к. дівкою зробити = вмить (раз обернувшися) зробити дівкою
Леґінь — парубок (мад.)
лихолатник — обдертий, з поганими латами
лу́диння — вся гуцульська одежа
люба́ — любов
Мамона — гроші, маєток
манта́ — сукняна накидка
матбути — мабудь [має (ть) бути]
мургий — майже чорний
Навідворoть — навпаки
нажльоґатися — напитися
най-ко його — нехай його
найпущий, гл. пустий
натина — лобода
невгодний — що не може
Оббамбурити — облупцювати
опелінок — дитина (обислений)
опришок — розбійник
Па́зити — глядіти, стерегтися (ром.)
перепудити — перестрашити
підмінчя — щось підміняне
піти — співати
побита (хата) — вкрита ґонтами
поголовщина — подушне
полуденник — чорт
посад — покуття
потрьох — нутрощі
просатарь — чоловік, що запрошує гостей на весілля (хрестини, похорон)
претці, прецінь — адже (поль.)
преч — геть (поль.)
прібка — спроба
продувати сліди — дуже слухати
пруткий — запальний
пурявий — брикливий, непокірливий
пустий — поганий; 3 ступ: найпущий
Рабдати — потурати (по рабському слухати)

радше 2 ст. від радо — краще
рахманин — праведник
родичі — батьки
розривка — розвага
рубом голову вкрити — впертись, роги дістати
ряди — наряд, упряж
Смутчий — чортів, пор. смуток (чорт) її знає
собий — повільний, сивий (віл)
суферяти — потурати, зносити, терпіти (ром.)
Теленіти — дурно (мовчки) сидіти, пор. ані телень!
тлум — товпа; на т. — кого попало, всіх нараз
торанити — торочити
трепета — осика
тривок, тривання — життя (ром.)
трунок — напиток
трус — землетрус
тусан — штовханець
Уговкувати — приборкувати
удатися з ким — годитися
усілякий — усякий
Файно — гарно (нім.)
фундувати — творити фундаменти, основу
Халаш — хата
ханьки — базікання, губа
харки — харкотиння
Чалий — сіро-цеглястий
чир — саламаха, тирба
чуприндирь — що чуби мне (дере)
Шанталавий — нечепурний, обдертий
шарварок — дрібні громадські роботи (безплатні)
швендятися — волочитися
шкрібатися — шкрябатися
шум — з шумом забути = цілком з. (забув, гей загуло)
Ярість — злість, лють.

* * *

Заставна — містечко в північній Буковині
Дорошівці — село на Дністром, недалеко Заставни
Добринівці — село на бесарабській границі
Садаґура — жидівське містечко на північ від Чернівців, відоме з осідку чудотворного рабіна

ВАСИЛЬ ВЕРНИВОЛЯ.

Fed'kovych, ÎUriĭ
ÎAk kozam rohy
vypravlîaîut'